

den en leven uit Christus' kracht, die alleen de Weg, de Waarheid en het leven is."

Ik geloof, dat er meer dan één moment van waarheid, beter gezegd, meer dan één waarheid, hier ligt uitgesproken.

Ik kan 't alleen maar niet goed hebben, dat de roomsch-katholieke pers, met name dan „De Nieuwe Eeuw", dit stuk „op den kandelaar" zet. Want wat men in dit weekblad aan poëzie ontmoet, is meermalen voor het minst niet beter, dan wat De Mérode hier heeft aan de kaak gesteld.

Overigens geloof ik, dat De Mérode's kritiek inderdaad „ongezouten" is. Dat is niet best voor kritiek. Er moet altijd zout in zijn.

De eervardigheid huldigen.

De S. J. Popma schrijft in „Geref. Kbl. Amersfoort":

Daar gebeuren, gelukkig, zoo nu en dan in ons kerkelijk leven dingen, die zoo onweerstaanbaar dwaas en potsierlijk zijn, dat ons wel niet de fijne glimlach van het haut-comique overkomt, maar toch de gulde ongehouden lach van het bas-comique.

Daar was eens, lang geleden, een urenlange kerkelijke vergadering, waar gesproken was droog en degelijk en onbedaarlijk verstandig. Eindelijk kwam er een broeder, die een toespraak, nu juist niet getuigend van tact en inzicht, hield, en de voorzitter meende hem een bestraffend woord niet te mogen onthouden. Toen sprong een der aanwezigen op — niet 'n lichtzinnige, niet jong, maar een onzer meest vooraanstaande predikanten — „maar, broeder praeses, die man is om te zoenen, een oase in de woestijn".

Zoo kan een menschenziel hunkeren naar 't onspannende van het komische.

Onze Amsterdamsche dogmaticus meent zijn Kamper collega te moeten vermanen in historische kwesties wat meer vertrouwen te hebben in 't oordeel van erkende deskundigen en wat minder in resultaten van eigen onderzoek en studie. Daar kan ik inkomen, want 't is altijd goed te trachten elkander op 't goede pad te houden.

Ieder op z'n tijd heeft daar behoefte aan. Vraag nooit naar de zielkundige verklaring van die behoefte, want 't gezellige van een psychologische verklaring is, dat 't meestal ook anders kan.

Maar nu de manier, waarop 't gebeurt. De Amsterdamsche hoogleraar schrijft:

„Het lust mij niet voor de waarlijk talloze „vergissingen" van mijn Kamper collega de aandacht te vragen en die eens haarfijn uit te pluizen.

Kwamen ze sporadisch voor, dan zou ik het doen. Nu niet. Reeds bij de oprichting van „Credo" was ik dat niet van plan en ik ben blij, dat ik mij daaraan heb gehouden.

Wat een tijd zou anders verloren zijn gegaan, die ik werkelijk niet kan missen.

Maar daarom heb ik er geen bezwaar tegen, wanneer anderen hem eens op zijn wetenschappelijke misstappen wijzen."

Heusch, het staat er. Er staat ook nog bij: niet teveel aandacht aan besteden, „we moeten verder, we hebben nog zooveel voor den boeg".

Lant nu niemand boos worden. Lant nu geen nuchterling de vraag stellen, hoe iemand er in slaagt zonder napluizen wetenschappelijke misstappen te constataren.

Ge moet alleen 't gebaar zien. 'k Behoef dat niet uit te leggen. Ge kunt u wel indenken hoe 'n geïrriteerde leeraar kijkt, wanneer een jongen er wat hinderlijk vaak een eigen meening op na houdt: ach, jongen, geloof nou maar, dat 't woordenboek 't beter weet dan jij.

En dat gebaar is hier zoo onweerstaanbaar komisch, dat een goedmoedige lach gewenschte ontspanning brengt in den strakken ernst van het debat.

O toi, sans qui les choses ne seraient que ce qu'elles sont!

Over den inhoud van de kwestie zelf spreek ik niet, daar heb ik geen verstand van, maar over toon van de reprimande en we denken er aan: we huldigen de eervardigheid door het omgekeerde niet voor ernst te nemen, maar op te vatten als komisch. K. S.

BOEKBESPREKING

Geschiedenis der Joden in Nederland, onder redactie van dr Hk. Brugmans, en drs A. Frank. Eerste deel. Van Holkema & Warendorf — Amsterdam, 1940.

Met bijzondere belangstelling heb ik het eerste deel van dit groote werk, loopende tot circa 1795, doorgezien. Medewerkers zijn dr J. J. Dalberg, drs H. Bovenkerk, J. d'Ancona, dr D. M. Sluys, dr Jac. Zwarts, drs L. Hirschel, opperrabijn I. Maarsen, dr J. G. v. Dillen, prof. dr H. Brugmans, arts I. v. Esso Bzn, prof. dr Leo Polak. De onderwerpen: de positie der Joden in West-Europa tijdens de Middeleeuwen, verblijf en vestiging in deze streken; de Joden gezien door middeleeuwse en zestiende-eeuwse schrijvers; verdrijving der Joden uit Spanje en Portugal; Marranen en Joden in de Nederlanden in de 16e eeuw; komst der Marranen in Noord-Nederland; Portugese gemeenten te Amsterdam, tot de vereniging (1639); Portugese Gemeente „Talmud Torn" te Amsterdam tot 1795; Hoogduitsch-Joodsch Amsterdam van 1635—1795; de Joodse gemeenten buiten Amsterdam; Cultuur en volksleven; Joodse wetenschap en letterkunde tot 1795; de economische positie en betekenis der Joden in de Republiek en in de nederlandse koloniale wereld; de houding van staat en kerk ten opzichte van de

Joden; hun betrekking tot de overige bevolking; het aantal der Joden in de natuurwetenschappen; de betekenis der Joden voor de wijsbegeerte; nederlandse schrijvers tijdens de Republiek over de Joden.

Wie de namen der schrijvers nagaat, zal verstaan, dat een lijvig en prachtig geïllustreerd werk als dit voor onze oostelijke naburen, voorzover meegesleept in een dwaze ideologie, een ware verschrikking zal zijn. Voor Nederlanders, die kunnen onderscheiden, is het boek een weldaad.

Ze moeten kunnen onderscheiden, voeg ik er aan toe. Wat we hier te lezen krijgen is van gereformeerde-theologisch en wijsgeerig standpunt meermalen onaanneemelijk. De waardeering van Spinoza's filosofie b.v., zooals prof. Polak ze aan het woord laat komen, kan de onze niet zijn; ze zou het zelfs voor kantianen ook niet kunnen wezen (ik denk aan zijn qualificatie van de analytische oordeelen). Van misverstand in meer dan één opzicht getuigt het werk ook wat aangaat de bedoeling van het „rechtlijnig calvinisme" in zake de bekeering der Joden, en de studie van 't hebreewsch; deze is niet in de eerste plaats geïnspireerd door den wil tot bekeering van het jodendom, doch door het groote respect, dat het calvinisme nog altijd heeft voor het Oude Testament, waaraan de Joden zelf veelszins ontrouw geworden zijn. Zoo ware er natuurlijk heel veel meer te noemen.

Dat zulke verschillen tusschen de opinies van onderscheiden auteurs en de onze aan het licht komen zouden, kon evenwel ieder zaakkundige van te voren vaststellen. Het neemt intusschen niet weg, dat we hier een werk van voornaam cachet ontvangen hebben. Niemand, die over het Jodendom, in of buiten Nederland, zal willen studeren, kan dit werk missen. En we onthouden den lof van een ernstige en ook veelszins geslaagde poging tot zakelijke beschrijving ervan niet. Met nadruk wijzen we op de zeldzaam mooie illustraties. Ze zijn meer „zakelijk" dan „sentimenteel"; ze geven minder joodse typen, dan joodse geschiedenis, en bewijzen degelijke bronnenstudie.

Een prachtige aanwinst voor onze theologische, historische, ten deele ook folkloristische literatuur. Natuurlijk — we behoeven het welhaast niet eens meer op te merken — ook voor de economische en staatkundige geschiedenis van Nederland. K. S.

Correspondentie

HERINNERING.

5 APRIL geven wij de kwitanties af voor het abonnementsgeld over den termijn 1 April—30 September 1940 (ad f 2,50 + 15 ots incassokosten). In verband hiermede verzoeken wij onze abonné's, die, teneinde deze incassokosten te vermijden, er de voorkeur aan geven het bedrag te remitteren, dit vóór genoemden datum te willen doen. (Postrekening 36000.) Op het stortingsbewijs gelieve men het juiste adres te vermelden, waaraan het blad gezonden wordt.

Nà 5 April dus a.v.p. niet meer gireeren. Dit geeft slechts verwarring en onnoodige moeite in onze administratie! DE UITGEVERS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te: Enkhuizen: H. W. Engelkes te Meppel en C. M. v. d. Loo te Rijnsburg.

Beroepen te: Paesens c.a.: Cand. IJ. Feenstra, hulppred. te Den Helder. Uithuizen: D. A. Zijlstra te Nieuw-Beets.

Aangenomen naar: Rotterdam-De Hey-Tuindorp (vac. H. D. Drenth): Cand. R. de Vries te Grootegast.

De K. van der Veen. + Te Bilthoven, alwaar hij sinds Januari j.l. woonachtig was, is Vrijdagmorgen 22 Maart, in den ouderdom van 57 jaar, plotseling overleden. De K. van der Veen, emeritus-predikant van de Geref. Kerk te Maarssen.

Onderlingenconferentie Classis 's-Gravenhage. De 39ste Onderlingenconferentie in de Classis 's-Gravenhage der Geref. Kerken zal gehouden worden Vrijdag 5 April, 's avonds 7 uur in de consistoriekamer der Westerkerk te 's-Gravenhage, Herderinestraat 22. Als spreker hoopt op te treden Prof. Dr. K. Dijk, met het onderwerp: „Het Huisbezoek en geestelijke bevestiging".

Diaconale Conferentie. Op de agenda van de 7de Diaconale Conferentie in de Classen Almelo en Deventer, te houden D.V. Zaterdag 6 April 1940 te Almelo, komt als punt 3 voor: Referaat van den Wel-Eerw. heer Ds O. Bouwman te Nijverdal, over: „Een beker koud water". (Het ambt der diakenen ten opzichte van het ambt der geloovigen bezien in het licht van Christus' profetische rede volgens Matth. 25.) En als punt 5: Referaat van hr. M. Koerselman te Enschede over: „De steun aan personen met eigen bedrijf". (Facultatief.)

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te: Alphen a. d. Rijn: C. Smits te Slidrecht.

Bedankt voor: Den Haag-Oost: J. P. Geels te Drachten. Middelharnis: C. Smits te Slidrecht.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te: Enkhuizen: M. Hofman te Moercapele.

Afscheid van: Benthuisen: A. van Stuyvenberg. Tekst: Matth. 28: 20.

NEDERLANDSCHE HERFORMDE KERK.

Beroepen te: Abcoude: F. L. van Duykeren te Heusden. Arun: K. H. Siccama te Brouwershaven. Beuningen: J. M. S. Baljon, pred. Vluchtheuvelkerk te Zetten. Goudcrak: J. H. Cirkel te Leertbroek. Hillegersberg (vac. D. M. Blankhart): J. J. Hietkamp te Vlissingen. Hilvarenbeek: J. A. R. Terlet te Amsterdam. Spijk (Gr.): A. Groot te Oudeschoot. Wierden (toez.): W. Vroegindewij te Hoogeveen.

Aangenomen naar: Burun: H. L. Goudt te Niekerk. Goenga (toez.): P. L. Tasseron te Eethen en Drongelen. Zuidzande (Z.-Vl.): Cand. A. Everts te Hemmen.

Bedankt voor: Meppel (vac. A. C. v. Uchelen): B. van Ginkel te Wierp. De Wilp (Gr.) (toez.): D. Colenbrander te Peperga. Zierikzee (vac. L. A. F. Reddingius): M. C. van Wijhe te Vught.

Afscheid van: Eerbeek: H. C. Touw. Tekst: Psalm 43: 3 en 4. Vlaardingen: Th. G. Tonnon. Tekst: 1 Cor. 15: 57 en 58.

De pers over: ZOEKERS NAAR WIJSHEID DOOR S. VISSER

(Ds) B(ou), R(otterdam), „De Vaandrager", 22 Maart 1939:

„Schrijver is er zeer wel in geslaagd een populair werk te geven in den goeden zin des woords, dat ons uitnemend oriënteert op het gebied van de wijsbegeerte. Mijn conclusie is: een prachtig werk, zonder onnoodige omhaal van woorden, zonder schijn van geleerdheid.... Wie van Nietzsche of Schopenhauer, van het Materialisme van Haeckel of het Evolutionisme van Darwin enz. weten wil, vindt hier een goeden gids en hij zal er geen spijt van hebben dit boek te hebben aangeschaft."

Prijs: f 2.75 ingen., f 3.50 in prachthand.

Verkrijgbaar bij den boekhandel of rechtstreeks te bestellen op postrekening no. 36000 van de Uitgevers:

Oosterbaan & Le Cointre N.V. - Goes

„De R eformatie" is door zijn groote oplage HET blad voor FAMILIE-ADVERTENTIËN. Onze Gereform. kringen gelieven daarmede te rekenen.

Verstaat gij wat gij leest? NEEM DEZE NIEUWE BIJBELVERKLARING

GEBEDEN VAN CALVIJN Nederlandsch van A. G. BARKEY WOLF Predikant te 's-Gravenhage

Dit boek, met 50 gebeden van Calvijn, onderscheidt zich van andere gebedenboeken door het feit, dat al deze gebeden zich rechtstreeks aansluiten bij Calvijn's uitgesproken Bijbelzinnen. Wie dit boek leest, doet het best, eerst het aangegeven voorafgaande Schriftgedeelte te lezen.

No. 8 van „De Kleine Sleutelreeks" Groot formaat, gedrukt op bijzonder fraai papier. Gebonden slechts f 1.50

In den Boekhandel D. A. DAAMEN N.V. 's-HAGE

Kort, zakelijk, duidelijk De goedkoopste Bijbelverklaring van dezen tijd. Voor huiselijk gebruik. Handige deeltjes.

Slechts 10 cent per 16 bladz. Vraag het uitvoerig prospectus bij Uw Boekhandelaar of bij den uitgever.

In elken goeden boekhandel ligt het eerste deeltje ter inzage.

Uitgave J. H. KOK N.V. Kampen

AMBT EN OPLEIDING door A. M. LINDEBOOM.

Een grondige, principieele bespreking van enkele zaken betreffende: KERK, OPLEIDING, WETENSCHAP en THEOLOGIE. Hoogst actueel! Prijs f 2.—

Verkrijgbaar bij den boekhandel of te bestellen op giro nr 36000 van de Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V. - GOES